

Sociologisch onderzoek II

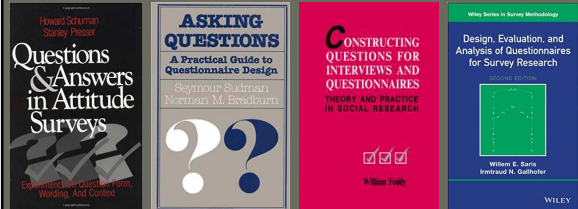
Vraagverwoording

Henk Roose
Vakgroep Sociologie

Bronnen

- 'recente' handboeken:

Twee algemene aanbevelingen

- verlies onderzoeksvragen nooit uit het oog
 - beperk lengte/duur
 - > validiteit & betrouwbaarheid antwoorden
- respecteer basisregels
 - < bestaand onderzoek
 - denk aan type vraag/type info: feiten *versus* attitudes

Basisregels

- eenvoudige, begrijpelijke en duidelijke vragen
(indien definiëring, in het begin van de vraag en voorbeelden vermijden)
- éénduidige en één-dimensionele vragen
- korte vragen
- vermijd vage termen
- gebruik referentieperiode
- vermijd dubbele negatie

Basisregels (2)

- let op met dagelijkse begrippen
- alle antwoordcategorieën op overzichtelijke manier voorleggen
- geen irreële veronderstellingen over kennis respondent

ALGEMEEN: overweeg positie van de vragen in vragenlijst
+ voorzie inleiding/korte introductie

Specifieke regels vraagsoorten

- verschillende vraagsoorten
 - feiten, gebeurtenissen, gedrag, kennis: beroep op **geheugen**
 - opinie- en houdingsvragen: **wanterende betrokkenheid**
- ↓
- formulering nog belangrijker: grotere abstractheid
 - hebben geen 'waar' antwoord dat kan worden gecheckt

Vragen die beroepen op geheugen

- **oorzaak van fouten**
 - onnauwkeurigheid omschrijving gewenste informatie
 - onder-rapportering: falend geheugen, niet willen meedelen
 - over-rapportering bij sociaal wenselijk gedrag
- **4 soorten vragen (feiten, gedrag)**
 - niet-bedreigend
 - bedreigend
 - socio-demografische kenmerken
 - kennisvragen

Tips niet-bedreigende vragen

- **alle antwoordcategorieën opnemen**
 - volledigheid belangrijk
 - categorie 'andere' is geen oplossing (krijgt weinig antwoorden)
- **gebruik geheugensteuntjes indien mogelijk**
 - onder-rapportering tegengaan bij zaken in verleden
 - bronnen raadplegen (*vb.* rekeninguitreksels, foto's, *etc.*)
- **wees zo specifiek mogelijk in gedrag + referentieperiode**
 - NIET: "Doet u 's avonds wel eens culturele activiteiten?"

Tips niet-bedreigende vragen (2)

- **maak gebruik van tweetrapsvragen**
 - eerst ruime klasse, daarna specifieke items
 - *vb.* "Luisteren naar muziek de afgelopen week?"
 - daarna "Pop, folk, klassiek, rock, *etc.*?"
- **opgelet met vragen over derden**
 - informatie is niet nauwkeurig
 - > onbetrouwbaar/ongeldig

Tips bedreigende vragen

- **onder-rapportering en/of sociale wenselijkheid**
 - gezondheid: kanker, geslachtsziekten, mentale ziekten
 - illegaal gedrag: diefstal, fraude, druggebruik
 - gedrag dat ingaat tegen normen: bepaald seksueel gedrag
 - financiële toestand: inkomen, sparen, leningen
- **open vragen beter dan gesloten**
 - geen suggestie in antwoordcategorieën
 - zelfs '...' of ' _ _ ' kunnen suggestief zijn...

Tips bedreigende vragen (2)

- > "Gebruikt u cannabis?"
- **bij onwenselijk gedrag beter eerst vragen of het ooit al is voorgekomen en dan naar het actuele gedrag**
 - **plaatsen in minder bedreigende context**
- dus: "Heeft u ooit cannabis gebruikt?"
- "Heeft u in de laatste maand cannabis gebruikt?"
- "Heeft u in de laatste maand geneesmiddelen gebruikt?"
- "Heeft u in de laatste maand cannabis gebruikt?"
- "Heeft u in de laatste maand ..."

Tips bedreigende vragen (3)

- **'laden' van de vraag of gebruik van 'leading questions'**
 - iedereen doet het
 - veronderstel het gedrag
 - rechtvaardigen met behulp van autoriteiten
 - anderen doen het ook
- **in het algemeen: geen 'leading questions' gebruiken**
 - stuurt respondent naar bepaald antwoord door verwoording
 - bij bedreigende vragen om onder-rapportering tegen te gaan

Tips bedreigende vragen (4)

- vraag gesteld aan hetero mannen over seksuele ervaringen met andere mannen
 - "Have you ever had a sexual experience with another male?"
3,5% → yes
 - "In past surveys, many men have reported that at some point in their lives they have had some type of sexual experience with another male. This could have happened before adolescence, during adolescence, or as an adult. Have you ever had a sexual experience with another male at some point in your life?"
8,2 % → yes

Tips bedreigende vragen (5)

- peilen naar winkeldiefstal?
 - NIET: "Heeft u ooit eens iets gestolen uit een winkel?"
 - > beter: "Heeft u ooit al eens iets meegenomen uit een winkel zonder het te betalen?"
- andere mogelijkheid: context gebruiken
 - eerst naar 'serieuzere' zaken vragen: "Heeft u ooit een gewapende overval gepleegd?", "Heeft u ooit al eens ingebroken", ...
 - > dan peilen naar winkeldiefstal
- SAQ, web-surveys, 'random response technique'

Tips bedreigende vragen (6)

Voorbeelden:

"Nogal wat geneesheren zijn van oordeel dat wijn de spijsvertering kan verbeteren. Hebt u de voorbije week wijn gedronken?"

"De meeste mensen gebruiken ooit in hun leven wel één of andere 'soft drugs'. Heeft u ook ooit al eens 'soft drugs' gebruikt?" (ja, neen)

"De meeste mensen vergeten ooit in hun leven wel eens iets aan te geven aan de belastingdienst. Is dat bij u ook al eens voorgekomen?"

Nog voorbeelden

- bij sociaal wenselijke antwoorden
 - V.S.: stemgedrag
 - "Bent u gaan stemmen de afgelopen verkiezingen?"
→ systematische over-rapportering
- over-rapportering tegengaan door te 'laden'
 - "A lot of people were not able to vote because they were not registered, were sick, or just didn't have time. Did you?" (yes/no)

Tips demografische kenmerken

- achtergrondkenmerken zoals leeftijd, opleiding, samenstelling gezin, gezinsinkomen, etc.
- vergelijkbaar maken: **standaardiseren!**
- plaatsing: achteraan, tenzij informatie nodig is voor het verloop van het interview/vragenlijst (cf. anonimiteit)
- term 'gezinshoofd', assumptie twee-oudergezin
- bij leeftijd: deel niet vooraf in klassen in
- bij inkomen: bruto/netto? persoonlijk/gezin? met of zonder kinderbijslag?

Tips vragen over kennis

- interessant om kennisniveau respondent te achterhalen
 - houding meten bij mensen zonder kennis over thema?
 - opletten om niet teveel kennis te veronderstellen...
- bedreiging die uitgaat van kennisvragen verminderen
 - "Weet u soms...", "Kunt u zich eventueel herinneren..."
 - invoegen makkelijke tussenvragen
- plaats ter controle fictief item lijst ('sleeper questions')
- best open vragen om antwoord niet te suggereren
- geen postenquête uiteraard...

Opinie- en houdingsvragen

- attitudes/opinie niet rechtstreeks waarneembaar
- mogelijk dat respondenten geen opinie hebben, nooit over nagedacht hebben
 - > belang vraagformulering/context in vragenlijst
- 4 type respons-effecten
 - **overtuigingskracht**: vraag: *vb.* eenzijdige argumenten
 - **interviewcontext**
 - onbedoelde **informatie in antwoordschalen**
 - **referentiekader**: ondervraagde: voorafgaande vragen

Voorbeelden

"Bent u voor de doodstraf?" (ja, neen)

"Bent u tegen de doodstraf?" (ja, neen)

"Bent u voor de bouw van meer kerncentrales?"

"Bent u voor de bouw van meer kerncentrales zodat we voldoende elektriciteit hebben om aan de behoeften van het land te voldoen, of bent u tegen de bouw van meer kerncentrales zelfs als dit minder elektriciteit zou betekenen?" (voor, tegen)

Voorbeelden (3)

Ongebalanceerde antwoordschaal	Gebalanceerde antwoordschaal
Buitengewoon tevreden	Erg tevreden
Erg tevreden	Tevreden
Tevreden	Noch tevreden, noch ontevreden
Redelijk tevreden	Ontevreden
Ontevreden	Erg ontevreden

Voorbeelden (4)

Table 4. Experiment with two different response scales (percentages)
(Billiet et al., 1988: 63)

Scale A	%	Scale B	%
- 0.5 hour	11.8		
0.5 - 1 hour	16.9		
1 - 1.5 hours	7.9		
1.5 - 2 hours	19.7		
2 - 2.5 hours	15.7		
+ 2.5 hours	28.1	- 2.5 hours	48.4
		2.5 - 3 hours	9.2
		3 - 3.5 hours	12.6
		3.5 - 4 hours	4.2
		4 - 4.5 hours	5.8
		+ 4.5 hours	11.1
Total	100.0 (179)	Total	100.0 (191)

Tips voor opinie vragen

- omschrijf duidelijk de attitudeobjecten, wees eenduidig
- onderscheid tussen sterkte/belang en richting
 - belang = centraliteit
 - meten via keuze uit reeks thema's, sorteren naar belangrijkheid
- richting kan je verfijnen
 - *vb.* 'helemaal eens', 'eerder eens', *etc.*
 - Tweestapsvraag
 - *vb.* "Bent u voor of tegen gemengd onderwijs?" + doorverwijzingen

Antwoordcategorieën (bij attitudes)

- aantal categorieën? = afweging
 - potentieel fijnere meting
 - capaciteit van respondenten om fijnere onderscheidingen op eenzelfde én betrouwbare manier te maken
 - **advies**: 5 t.e.m. 9
- middencategorie?
 - reduceert 'random measurement error'
 - geldigheid niet aangetast
 - **advies**: je hebt de keuze...

Antwoordcategorieën... (2)

- labels voor categorieën?
 - numerieke of woordlabels?
 - overall woordlabels plaatsen verhoogt betrouwbaarheid
 - 'zeer', 'eerder' of 'veeleer', 'matig', etc.
 - alternatief: enkel eindpunten van woordlabels voorzien en rest numeriek
 - numeriek: -5 t.e.m. 5 of 0 t.e.m. 10
 - bipolair: vertekening richting positieve kant
 - hogere betrouwbaarheid bij unipolair
 - **advies**: unipolair numeriek of met woordlabels

Illustratie

- voorbeeld: unipolair numeriek met woordlabels

117. Ik zal nog enkele activiteiten voorlezen. Kunt u me zeggen hoe dikwijls u deze activiteiten het voorbije jaar heeft gedaan? U kan kaart 117 gebruiken om te antwoorden.
(ENQ.: lees één voor één voor – 1 enkel antwoord per item)

	NOOIT	EEN KEER PER JAAR	MEERDERE KEREN PER JAAR	EEN KEER PER MAAND	MEERDERE KEREN PER MAAND
1. naar een sportwedstrijd gaan	1	2	3	4	5
2. zelf sportief actief bezig zijn	1	2	3	4	5
3. naar een klassiek concert/festival gaan	1	2	3	4	5
4. naar een opera gaan	1	2	3	4	5
5. naar een rock- of popconcert/festival gaan	1	2	3	4	5
6. naar een jazz- of bluesconcert gaan	1	2	3	4	5

Antwoordcategorieën... (3)

- categorie 'weet niet', 'geen mening' expliciet opnemen?
 - geen eenduidigheid in de methodologische literatuur
 - bij attitudes...
 - v.b. 'Bent u voor of tegen gemengd onderwijs?'
 - veronderstelt dat respondent überhaupt opinie heeft over attitudeobject
 - **advies**: best opnemen bij één enkele vraag, niet opnemen bij Likert-items. Eventueel werken met tweestapsvragen

Antwoordcategorieën... (4)

- gebruik van 'helemaal akkoord', 'akkoord', 'eerder akkoord', 'eerder niet akkoord', 'niet akkoord', 'helemaal niet akkoord'
 - nuance, makkelijk te implementeren: schaalconstructie
 - eenvoudig te begrijpen voor respondent
 - probleem: instemming/aanvaarding ('acquiescence')
 - vooral bij laaggeschoolden
 - **advies**: schaal uitbalanceren, even veel positief als negatief geformuleerde items (veronderstelt dat 'acquiescence' constant is over alle items)
 - 'instemmers' krijgen scores in het midden van de schaal

Antwoordcategorieën (bij feiten)

- verschillende dimensies belangrijk...
 - al dan niet plaatsvinden
 - absolute frequentie
 - relatieve frequentie
 - regelmaat of periodiciteit
 - data
 - referentieperiode!
 - v.b. "Hoeveel liter benzine heeft u vorig jaar voor uw auto gekocht?"

Antwoordcategorieën (2)

- al dan niet plaatsvinden
 - relatief eenvoudig: ja/nee
- absolute frequentie
 - opties: open/gesloten antwoordcategorieën
 - open categorieën genereren over-rapportering (vraag veronderstelt dat de gebeurtenis/feit plaatsvond)
 - gesloten categorieën gevoelig voor categorisering
 - v.b. televisiekijken... laagste categorie 'tot halfuur per dag' of 'tot 2 uur per dag'

Antwoordcategorieën (3)

- **relatieve frequentie**

- *vb.* 'vaak', 'zelden', 'nooit', 'soms'
- vage kwantificeerders af te raden...
- geen eenvoudige pendant van absolute frequentie
- bevatten ook **evaluatieve informatie**
- *cf.* Woody Allen's *Annie Hall* (1977)

Ahy's analyst: How often do you sleep together?
 Annie's analyst: Do you have sex often?
 Ahy (lamenting): Hardly ever, maybe three times a week.
 Annie (complaining): Constantly, I'd say three times a week.

- evaluatieve component van perceptie respondent
- wanneer absolute frequenties te moeilijk zijn

Groepsopdracht

- vragenlijst opstellen voor jullie onderzoeksvragen
- indienen in de vorm zoals jullie die aan een respondent zouden voorleggen (lay-out!)
- in de setting zoals we data gaan verzamelen (ter plaatse laten invullen)
- *self-administered questionnaire*
 → alle nodige informatie moet in de vragenlijst zelf

Groepsopdracht

- items? Zelf bedenken! Geen schalen uit de literatuur! (oefening vraagverwoording)
- deadline donderdag 12/03, vóór 12u
 - papieren versie op secretariaat KM5: vakje Lisa
 - digitale versie: via email: lisa.colman@ugent.be

Lectuur via Ufora

- Billiet en Waege (*eds.*) Hoofdstuk 7: gestandaardiseerde vragenlijst
- Schaeffer en Presser (2003), "The science of asking questions" *Annual Review of Sociology*